

Samhällsätgärder mot alkoholskadade

Av byråchef *Axel Sjöheden*, Malmö.

Personer med en sinnesförfattning, som utlöser familjeplågårens beteende, är ingalunda sällsynta utan tvärtom mycket vanliga i vårt land. Nykterhetsnämnderna, polisen och läkarna vet, att dylika beteenderubbningar har en skrämmande stor omfattning. Enligt nykterhetsvårdslagen har under förra året c:a 2000 personer omhändertagits på grund av farlighet. Av dessa var de flesta synnerligen plågsamma för sina anhöriga, vilket förutom polis, myndigheter och nykterhetsnämnder även social- och barnavårdsnämnder, advokater, präster, läkare och många andra kan bekräfta.

Tidningarna utgör en spegel av vårt samhällsliv. Man kan ta upp vilken tidning som helst och snart finna notiser om våldsamma och brutala handlingar, begångna av människor, som varit grymma och besinningslösa mot andra, vanligen mot närstående och mest livskamraten. Och ändå är de lidanden, som kommer till synes i tidningspressen eller lyser fram genom statistikens torra siffror blott en bråkdel av den trista verklighet, som utspelas inom tusentals hem, utan att varken myndigheter eller allmänheten får någon kännedom därom, helt enkelt för att de beklagansvärda offren hellre tiger och lider i tysthet

än de vill, som de brukar säga, dra skam över sitt hem. Eller också lever de i ett skräcktillstånd och vågar därför inte söka hjälp i sitt elände. De många insändarna om alkoholelände, som man ofta ser i dagspress och veckotidningar vittnar härom och de är i själva verket ingenting annat än nödrop från terroriserade medmänniskor. Detsamma är också förhållandet med de ständigt mer eller mindre anonyma förfrågningarna hos nykterhetsnämnderna och andra sociala organ. I dessa insändare rekommenderas ibland mycket drastiska bestraffningsformer mot personer, som det här gäller. En sådan reaktion är lätt att förstå, liksom då det samtidigt göres gällande, att en terroriserad hustru, barn, föräldrar etc. praktiskt taget är inte bara hjälplösa utan också rättslösa i vårt annars välordnade folkhem. Någon gång kan det också gälla en make, men kvinnorna har glädjande nog en mycket ringa andel i såväl fylleri- som alkoholiststatistiken och för övrigt även i fråga om kriminaliteten.

Vad har då samhället för möjligheter att skydda dem, som inom hemmets förutomstående ofta oåtkomliga värld utsättes för råhet och brutalitet av olika slag?

Jo, för det första är åtalsreglerna för misshandel i hemmet numera sådana, att våldsbrott kan utan direkt angivelse och även mot anhörigas vilja, bli föremål för allmänt åtal, vilket inte var fallet för bara några år sedan. Åtalsfrågan i dylika fall skall emellertid avgöras av åklagaren, alltså landsfogden eller statsåklagaren, och åtalsrätten är uttryckligen diskretionär, vilket betyder, att motiven för åtalet ej behöver redovisas. Åtalsrätten kan emellertid endast träda i funktion, när åtal är ur *allmän synpunkt* påkallat. Sedan är det en annan sak att strafflagsskydd för misshandel i hemmet likväl kan bli illusoriskt eftersom den misshandlade av orsaker, som nyss antytts, sällan gör polisanmälan, vilket är lätt att förstå. En misshandlad hustru kan t. ex. i re-

den sjuke och samtidigt stimulerar honom att finna och utnyttja sådana resurser hos sig, som skymts av sjukdom eller av annan anledning. Terapien bör vidare, åtminstone då det gäller neurologiska sjukdomar, rikta sig till cortexfunktioner i vid bemärkelse samtidigt som det mer isolerade motoriska momentet övas. Först i andra hand bör en tröstande och realitetsutsuddande princip komma ifråga. En sådan målsättning bör, evad gäller utbildning, attityder gentemot de sjuka, val av terapimoment, inredning av terapilokaler o. s. v., följas upp konsekvent för att möjligast bästa effekt skall fås ur den arbets-terapeutiska insatsen.

gel inte undgå att även efter anmälan fortsätta samlivet med maken, kanske t. o. m. i sexuellt avseende. Under sådana förhållanden kan det självfallet bli allt annat än angenämt att vara "angivare". Vidare kan också den obetydliga rättsreaktion, som plägar följa på misshandel, "varav ringa eller ingen skada uppstått", göra, att anmälan uteblir.

Nu är det i allmänhet så, att flertalet hustru- och familjeplågåre är antingen psykopater, intelligensdefekta, sinnessjuka eller alkoholiserade, och beträffande dessa bör givetvis sociala eller medicinska korrekationsmedel — eller kanske båda i första hand komma ifråga. Misshandel i hemmet, som inte har samband med alkoholmissbruk, utgör för det mesta en stark presumption för psykisk abnormitet i ett eller annat avseende. En sådan person bör därför snarast undersökas av psykiatriskt utbildad läkare. Sådan undersökning kan ske mot vederbörandes egen vilja, så snart polisen får hand om saken. Deras sinnesbeskaffenhet faller alltså utanför det s. k. normala.

När det gäller alkoholmissbrukare, har man i lagen om nykterhetsvård ett ganska effektivt medel att skydda hustru och barn och andra mot farliga alkoholmissbrukare, vilka ofta sätter omgivningens säkerhet på spel. Och här åsyftas inte bara faran för livet utan för den personliga säkerheten över huvud taget, d. v. s. så snart den kroppsliga eller själsliga integriteten kränkes. Och nykterhetsvårdslagen skiljer sig avsevärt från strafflagen därigenom, att den kan tillämpas, då en alkoholiserad person genom sina handlingar eller sitt uppträdande sätter andra personers säkerhet i fara. Man kan sålunda enligt denna lag ingripa redan innan någon blivit i tillfälle att begå våldshandlingar. Det fordras alltså inte, att farligheten skall vara manifesterad genom fullbordade våldshandlingar. Ingripande skall helt enkelt ske i syfte att förebygga sådana handlingar. Även blotta hotelser av en alkoholskadad individ är tillräckliga för lagens tillämpning, om hotelserna kan anses vara allvarligt menade och lätt kan förverkligas. Detta är särskilt förhållandet, om den hotade tillhör alko-

holmissbrukarens familj och denne har återkommande tillfällen att övergå från ord till handling.

I detta sammanhang må också sägas något om alkoholismens väsen. Dess tyngdpunkt ligger numera, som de flesta vet, inte i utvecklandet av s. k. suparlever eller andra grova kroppsliga skador. Man har med tiden kommit till en allt klarare uppfattning om att alkoholmissbruket knapast i något fall undgår att ge skador på nervsystemet, t. ex. i form av stark trötthet, nervositet, oro, dålig sömn, häftighet, bristande anpassningsförmåga i den egna miljön, inte minst i det egna hemmet o. s. v.

Ett bekant faktum är också alkoholens inverkan på människans moraliska hållning. Den alkoholskadade företer nästan alltid en på något sätt avtrubbad moral, ett etiskt förfall. Begreppet moral kan visserligen definieras på olika sätt, men försiktigt uttryckt kan man väl påstå, att det moraliska sinnet innebär en förmåga att anpassa sig i sin miljö, underordna sina egoistiska intressen för det allmännas bästa etc. Moral betyder helt enkelt ett uppoffrande sinnelag, hänsynsfullhet, tjänstaktighet och en vänlig inställning till sina medmänniskor. Med alkoholskadorna följer vanligen att vederbörande blir hotfull, vresig, otillgänglig o. s. v. Sådana karaktärsrubbingar tar sig sedan ofta uttryck i form av fientliga handlingar mot omgivningen, och det är den psykologiska bakgrunden till hustru- och familjeplågårens beteende. Om den stora allmänheten visste, hur talrika de alkoholbetingade familjetragedierna i själva verket är, så skulle det säkert bli en allmän reaktion mot alkoholismen och dess följdverkningar.

Typiskt för många alkoholskadade är, att de ofta behärskas av svartsjukeidéer, och detta förekommer hos både män och kvinnor. Erfarenheten visar, att just sådana individer ofta gör sig skyldiga till mycket svåra våldsdåd mot närstående, i första hand mot livskamraten. De måste därför behandlas på ett effektivt sätt, vilket kan ske enligt nykterhetsvårdslagen, förutsatt att nykterhetsnämnden eller polisen får reda på saken. Det medför emellertid ej i alla fall, att vederbörande kommer på vårdanstalt, ty myndigheter-

na har numera även andra behandlingsmetoder av social, medicinsk och psykoterapeutisk art och kan alltså "laga efter lägenheten".

Vid ingripande mot *verkligt* farliga alkoholmissbrukare tillämpas dock i regel en paragraf, som säger, att om fara för liv eller säkerhet är så överhängande, att länsstyrelsens beslut — ty det är alltid länsstyrelsen som avgör frihetsberövanden — inte utan våda kan avvaktas, så skall polismyndigheten ofördröjligen interremistiskt omhändertaga den, som är farlig, och detta kan ske även om polisen inte *genast* förfogar över fullständig bevisning om att den det gäller är, som det heter i lagen, hemfallen åt alkoholmissbruk, men det skall finnas skälig anledning anta, att det är så.

Enligt lag har inte bara nykterhetsnämnderna utan också polisen rätt och skyldighet att ingripa mot farliga alkoholister och detta även utan att någon formell anmälan eller angivelse blivit gjord. Det räcker med att dessa myndigheter på ett eller annat sätt fått grundad anledning antaga, att lagen är tillämplig för undersökning och åtgärder skall vidtagas. Polisen har dock initiativrätt endast ifråga om de, som är *farliga för annans personliga säkerhet eller kroppsliga eller själsliga hälsa eller för eget liv, den som är oförmögen att ta vård om sig själv och är i trängande behov av omedelbar vård samt sådana, som utan att ärligen försörja sig för ett kringflackande liv*. Beträffande *alla* kategorier av alkoholmissbrukare har emellertid polis- och åklagarmyndigheter skyldighet att göra anmälan till vederbörande nykterhetsnämnd. Vidare har alla läkare fakultativ anmälningsplikt enligt nykterhetsvårdslagen och en anmälan — eller vad man nu vill kalla det — till nykterhetsnämnd är inte att jämföra med t. ex. en polisanmälan. Nykterhetsnämnderna är nämligen sociala välfärdsinstitutioner på alkoholfrågans område med klar socialmedicinsk verksamhet på sitt arbetsprogram och de har alldeles icke några repressiva uppgifter mot olyckliga medvandrare. Poängteras skall, att hänvänelser till här berörda myndigheter ej är förenade med personlig risk, ty anmälare eller uppgiftslämnare röjes icke, om man begär dis-

ktion — såvida det inte är fråga om rent obefogad anmälan. Vidare är alla handlingar i hithörande ärenden strängt konfidentiella och får enligt lag inte utlämnas utan samtycke av den, som handlingen avser. Utbekommande av handling, som utvisar vem som gjort anmälan eller lämnat upplysningar i dessa och liknande ärenden må också vägras, om det kan befaras, att uppgifterna åstundas i t. ex. hämnssyfte.

När det gäller att bedöma i vad mån en alkoholmissbrukare verkligen är farlig för sin omgivning och därför bör behandlas så att han blir ofarlig, skall framhållas vikten av att man inte bara tar hänsyn till fysisk misshandel. Myndigheter och andra, som har med hustru- och familjeplågåre att göra, bör också beakta de psykiska, ja, även moraliska vådor, som alkoholistens anhöriga vanligen är utsatta för och som ofta är allvarligare än fysisk misshandel. Psykisk vanvård underskattas emellertid ofta av både myndigheter och enskilda, i många fall beroende på bristande kunskaper om dessa skadors betydelse. I regel bedömer man enligt strafflagen, som ju inte särdeles högt taxerar en farlighet som — utan att fysiska tillhyggen användes eller åberopas — yppar sig genom upprepade hotelser eller andra sätt att framkalla skräck och lidanden hos den närmaste omgivningen. Och dock är det ett faktum att på så sätt frambragta skadeverkningar ofta bli mycket djupgående, ja kanske långvarigare och ödesdigrare än exempelvis följderna av grov yttre misshandel. Detta är också beaktat i nykterhetsvårdslagen, som anbefaller åtgärder vid fall av uppenbar vanvård, och därmed menas ej blott fysisk utan även psykisk och moralisk vanvård. Utan tvivel finns det mycken psykisk invaliditet, förorsakad genom alkoholism, försummad uppfostran, dåliga familjeförhållanden etc. liksom också massor av på samma sätt förorsakade moraliska skadeverkningar. Dylika skador kan emellertid ej siffermässigt registreras och det kan kanske vara *en* anledning till att många, som annars berömmar sig av ett starkt sinne för realiteter, ofta är rent negativa, då det gäller den psykiska människovården, vilken är minst lika viktig som den fysiska.

Förutom här berörda kategorier av alkoholmissbrukare kan samhällsåtgärder ske mot personer, som visar bristande pliktuppfyllelse i olika avseenden, ligger det allmänna, sina närmaste eller andra till last, eller utsätter dem för nöd eller vanvård eller visar sådana uppföranderubbningar, som störande levnadssätt, fylleriförseelser, vissa trafikbrott etc. Beträffande alla sådana fall kan och skall nykterhetsnämnden ingripa och det kan ske mot anhörigas önskan och vilja om så är nödvändigt. Omnämnas kan, att nykterhetsnämnderna under 1958 tog befattning med nära 78.500 alkoholmissbrukare, av vilka c:a 19.000 blev föremål för tvångsåtgärder och c:a 27.000 var mera avancerade.

Det skall understrykas, att samhället gentemot alkoholmissbrukaren har en bestämd rätt att inte blott hävda den yttre ordningen och anständigheten utan även att i familjens och det allmännas intresse vidta sådana åtgärder, som syftar till den alkoholskadades upprättelse och återförande till ett nyktert och ordentligt levnadssätt; alltså en modern samhällssyn, som numera torde stå ganska oemotsagd. Ingripande mot alkoholmissbrukaren är således inte bara samhällets rätt utan en skyldighet och det bör därför, hur underligt det än kan förefalla, ske i missbrukarens eget intresse.

Massor av tragiska exempel på vad en uraktlåten anmälan till exempelvis nykterhetsnäm-

den kan medföra i form av rena katastrofer skulle kunna anföras, men utrymmet medger det icke. Det är för övrigt inte bara de stora katastroferna, som är själva nerven i alkoholelandet utan fastmer det tysta, tröstlösa lidandet och de evigt pinande, ängsliga bekymren, som är så vanliga i alkoholiserade hem och som nykterhetsnämnderna och andra socialvårdande organ dagligen sysslar med.

Det är under sådana förhållanden högst angeläget, att myndigheter och enskilda än mer än hittills påkallar ingripanden enligt lagen om nykterhetsvård genom att informera i första hand nykterhetsnämnder men även andra, som bedriver människovårdande verksamhet. Inte minst gäller det läkarna, vilka på förekommen anledning kan försäkras om, att nykterhetsvården arbetar under mycket sträng sekretess, att det i de flesta nämnder sitter en eller flera läkare samt att vederbörande tjänsteläkare skall närvara vid sammanträde i nykterhetsnämnd, som ej har läkarledamot.

Och slutligen: samhällets nykterhetsvårdande verksamhet innebär i själva verket ingenting annat än att rädda en stor del av det dyrbaraste vi äger, nämligen våra hem, från vilka ett nytt släkte skall utgå och fostras, varpå vårt land skall bygga sitt hopp om en framtida lyckosam utveckling för kommande generationer.

Nyhyttans Badanstalt

Fysikalisk-dietisk kurort

Storslagen bergslagsnatur — utmärkta promenadvägar — hög och torr barrskogsluft — sjukgymnastik — massage — bad.

Läkare: *Dr G. Smårs.*

Behandling av invärtes sjukdomar, mag- och tarmsjukdomar, hjärt- och blodtryckssjukdomar, reumatiska åkommor. Konvalescens och rekreation. Prospekt och upplysningar genom rumsbeställningen.

Tel. Järnboås 13.

OBS! Post- och järnvägsstation JÄRNBOÅS.